

wetenschapswinkel exemplaar

LEVEN MET DE SUPERHEFFING

LANDELIJKE ENQUETE
OVER DE TOEKOMST
VAN DE SUPERHEFFING

**WERKGROEP
BETER
ZUIVELBELEID**

INNOVATIE IN DE LANDBOUW

Instituut voor Maatschappelijk Gericht Onderzoek in de Landbouw

exp. 6
LB 37

LEVEN MET DE SUPERHEFFING

LANDELIJKE ENQUETE
OVER DE TOEKOMST
VAN DE SUPERHEFFING

Wageningen, maart 1984

Bert Kingma

**WERKGROEP
BETER
ZUIVELBELEID**

secr.: sassingawei 1, 8844 ks hennaard / tel. 05159 - 2407

IMGO-LANDBOUW

Eekmolenweg 2, Wageningen
Telefoon 08370-83908/84146
Postbus 101, 6700 AC Wageningen
Gironummer 5500321

Instituut voor Maatschappelijk Gericht Onderzoek in de Landbouw
IMGO-LANDBOUW is een instituut voor organisatie en begeleiding
van onderzoek voor niet-kapitaalkrachtige organisaties en groepen
in de landbouw en de landbouwindustrie.

W 405652

no. 6.

Deze brochure is te bestellen bij:

Werkgroep Beter Zuivelbeleid

Sassingawei 1

8844 KS Hennaard

05159-1882

gironummer 4193418

Alles uit deze brochure mag overgenomen worden
mits met bronvermelding.

VOORWOORD

De superheffing in de melkveehouderij heeft een einde gemaakt aan het globale zuivelbeleid. De politiek van een gematigd prijsbeleid en een groeiende produktie bleek niet houdbaar te zijn; er werd door de EG een superheffing ingesteld. In de landbouworganisaties is de discussie over een beter zuivelbeleid met hogere prijzen en een beheersing van de melkproduktie te lang tegen gehouden. De illusie werd gewekt dat Nederland de race zonder finish in de melkveehouderij kon winnen. Het gevolg is dat nu veel bedrijven in grote problemen raken. Ook nu nog wordt een echte discussie over de toekomst van het EG-zuivelbeleid ontweken. De mening van melkveehouders en boerinnen wordt niet gevraagd.

De Werkgroep Beter Zuivelbeleid (WBZ) zet zich al jaren in voor een beter zuivelbeleid. Zij wilde weten wat de mening is van de nederlandse melkveehouders en boerinnen over de superheffing en hoe zij het toekomstig zuivelbeleid ingevuld willen zien. Op verzoek van de WBZ heeft het Instituut voor Maatschappelijk Gericht Onderzoek in de Landbouw (IMGO Landbouw) uit Wageningen aan de Landbouwhogeschool onderzoek laten verrichten in de vorm van een enquête. Het onderzoek is uitgevoerd door Bert Kingma als onderdeel van een doctoraalvak. De samenwerking met de WBZ vond plaats in de voor dit onderzoek ingestelde begeleidingsgroep. In deze begeleidingsgroep zaten leden van de WBZ uit de regio Midden-Nederland en twee medewerkers van IMGO Landbouw, Albert Olde Daalhuis en Erik Schulte.

Het is niet de eerste enquête waarin gevraagd wordt over de superheffing en gevolgen daarvan. Agrarische jongerenorganisaties hebben hun leden geënquêteerd. Enkele banken hebben melk-

veehouders gevraagd naar de ontwikkelingskansen van het bedrijf in de toekomst. De WBZ verrichtte eerder zelf al een korte telefonische enquête. Deze enquêtes gaven ons de indruk dat de meningen van de agrarische bevolking over de superheffing en de toekomst van het zuivelbeleid onvoldoende in de publiciteit kwamen.

In de enquête waarvan het verslag nu voor u ligt, wordt een landelijk representatief beeld gegeven van de meningen van boeren én boerinnen over de superheffing en het te voeren beleid in de toekomst

De uitkomst laat aan duidelijkheid weinig te wensen over. Een meerderheid van de geïnterviewden spreekt zich uit voor:

- handhaven van de superheffing mét een goede melkprijs
- afschaffen van de medeverantwoordelijkheidsheffing
- verkleinen van de verschillen in toegewezen melkquotum per melkveebedrijf
- extra quota voor kleine bedrijven en bedrijven met opvolgingsmoeilijkheden
- melkquota mogen niet vrij verhandelbaar worden
- verdeling van vrijkomende quota via een melkbank
- een aktievere opstelling van de Centrale Landbouworganisaties.

De WBZ zal blijven streven naar een zuivelbeleid op basis van solidariteit. Daarin voelt zij zich gesteund door de meerderheid van de melkveehouders en boerinnen.

Hennaard, maart 1985
Werkgroep Beter Zuivelbeleid

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
Inhoudsopgave	5
1. Inleiding	7
2. Moeilijkheden met de superheffing	8
3. Superheffing en prijsmaatregelen	10
4. Verdeling van de quota	13
5. Overdracht van de quota	17
6. Belangenbehartiging	21
7. Meningen over de superheffing	23
8. Verantwoording	25
9. De superheffing opnieuw bekeken	27

1 INLEIDING

In de volgende hoofdstukken zullen de onderzoeksresultaten gepresenteerd worden van een telefonische enquête die is afgenomen op 222 bedrijven met melkvee. De enquêtes zijn afgenomen in de maand januari. De samenstelling van de steekproef is representatief voor alle 60.000 bedrijven met melkvee in Nederland. Daarom kan aangenomen worden dat de hier gepresenteerde resultaten een goed beeld van de werkelijkheid geven.

In dit onderzoek zijn zowel mannen als vrouwen geïnterviewd. Maar al te vaak wordt de mening van de vrouw op het gezinsbedrijf vergeten of gelijkgesteld aan die van de man. Hier is geprobeerd om dat te voorkomen. Uiteindelijk zijn 76 vrouwen en 146 mannen geïnterviewd. Over het algemeen is er weinig verschil in beantwoording van de vragen door mannen en vrouwen. Bij vragen waar dat wel het geval is, zal dat vermeld worden.

In dit verslag zal telkens een indeling van bedrijven in groot, midden en klein gebruikt worden. Als maat voor de bedrijfsgrootte is daarbij het aantal standplaatsen voor melk- en kalfkoeien gebruikt. Dat geeft een beter beeld dan het aantal aanwezige melk- en kalfkoeien. Daarin zit door de superheffing nogal wat beweging. Hieronder is te zien hoe de indeling in groot, midden en klein gemaakt is.

	klein	midden	groot	totaal
aantal standplaatsen	1-34	35-59	60 en meer	-
aantal bedrijven	66	70	86	222

De bedrijfsgrootte heeft bij sommige vragen wel invloed op de antwoordkeuze, maar bij andere vragen verrassenderwijs niet.

2 MOEILIKHEDEN MET DE SUPERHEFFING

Driekwart van de geïnterviewde boeren en boerinnen verwacht één of meer van de gevraagde moeilijkheden op het bedrijf. Kleine bedrijven verwachten meer moeilijkheden dan grote bedrijven. Dit blijkt uit de antwoorden op de volgende vraag.

Vraag 1: De superheffing kan moeilijkheden veroorzaken voor gezin en bedrijf. Ik noem u een aantal mogelijke moeilijkheden op. Kunt u telkens aangeven of u daarmee door de superheffing wel of niet te maken krijgt?

a: Verwacht u moeilijkheden met bedrijfsovername?

	klein	midden	groot	totaal
	%	%	%	%
wel	49	49	43	46
niet	47	50	54	51
g.m./g.a.*	4	1	3	3
totaal	100	100	100	100

* g.m./g.a. = geen mening of geen antwoord

b: Verwacht u moeilijkheden met betaling van rente en aflossingen?

	klein	midden	groot	totaal
	%	%	%	%
wel	55	50	39	47
niet	44	49	59	51
g.m./g.a.	1	1	2	2
totaal	100	100	100	100

c: Verwacht u moeilijkheden met de hoogte van het gezinsinkomen?

	klein	midden	groot	totaal
	%	%	%	%
wel	73	66	54	63
niet	24	33	45	35
g.m./g.a.	3	1	1	2
totaal	100	100	100	100

Uit de antwoorden blijkt dat op bijna de helft van de bedrijven moeilijkheden worden verwacht met bedrijfsovername (46%). Hetzelfde geldt voor moeilijkheden met betaling van rente en aflossingen (47%). Op ruim de helft van de bedrijven verwacht men moeilijkheden met de hoogte van het gezinsinkomen (63%). Hieruit kan afgeleid worden dat het gezinsinkomen eerder in de knel komt dan de betaling van rente en aflossingen. Blijkbaar schroeft men de gezinsuitgaven eerder terug dan de bedrijfsuitgaven.

Bij nader onderzoek bleek dat vrouwen iets vaker moeilijkheden verwachten met de hoogte van het gezinsinkomen (70%) dan mannen (60%). Hieruit zou kunnen blijken dat mannen iets minder betrokken zijn bij de gezinsuitgaven.

Verder verwachten kleine bedrijven méér dan grote bedrijven te maken te krijgen met moeilijkheden rond betaling van rente en aflossingen en de hoogte van het gezinsinkomen.

Bij nader onderzoek bleek dat slechts op 26% van de bedrijven geen van de drie gevraagde moeilijkheden worden verwacht.

Daartegenover verwacht men op 30% van de bedrijven tegelijkertijd met deze drie moeilijkheden te maken te krijgen.

3 SUPERHEFFING EN PRIJSMAATREGELEN

Een ruime meerderheid van de geïnterviewde boeren en boerinnen spreekt zich uit vóór behoud van de superheffing mét een goede melkprijs. Een minderheid kiest voor produktievrijheid gekombineerd met een lagere melkprijs.

Vraag 2: Wat moet er na vijf jaar met de superheffing per bedrijf gebeuren? Wilt u kiezen uit één van de volgende twee mogelijkheden.

De eerste mogelijkheid: De superheffing in stand houden en een goede prijs vaststellen voor de melk die binnen het quotum geleverd wordt.

De tweede mogelijkheid: De superheffing niet in stand houden. De produktie kan beter beperkt worden door verlaging van de uitbetalingsprijs van melk. Dan kan ieder bedrijf zelf bepalen hoeveel het melkt.

	klein	midden	groot	totaal
	%	%	%	%
in stand houden	68	73	71	71
niet in stand houden	24	26	23	24
g.m./g.a.	8	1	6	5
totaal	100	100	100	100

Geïnterviewden op grote en kleine bedrijven beantwoorden deze vraag vrijwel gelijklopend. Dat geldt ook voor mannen en vrouwen. Het is verrassend dat men in zo grote getale kiest voor een superheffing met een goede melkprijs omdat in het vorige hoofdstuk bleek dat op slechts 26% van de bedrijven geen van de gevraagde moeilijkheden verwacht wordt. De eerste

ervaringen met een superheffing zónder goede melkprijs geeft veel problemen. Desondanks kiest een ruime meerderheid vóór een superheffing, maar dan wel mét een goede melkprijs. Het aantal moeilijkheden dat de geïnterviewden op hun bedrijf verwachten heeft toch wel invloed op de antwoordkeuze bij vraag 2. Op bedrijven waar men tegelijkertijd moeilijkheden verwacht met bedrijfsovername, betaling van rente en aflossingen en het gezinsinkomen, kiest 64% van de geïnterviewden vóór behoud van de superheffing. Op bedrijven waar men geen van deze drie moeilijkheden verwacht, is dat 79%. Als iemand dus veel moeilijkheden verwacht door de superheffing, zal hij of zij minder snel kiezen voor behoud van de superheffing.

Er wordt groot belang gehecht aan een hogere uitbetalingsprijs van melk bij de superheffing. Dat blijkt uit de antwoorden op de volgende twee vragen.

Vraag 3: Moet de melkprijs voor binnen het quotum geleverde melk de komende jaren gelijk blijven, verhoogd worden of verlaagd worden?

	klein	midden	groot	totaal
	%	%	%	%
verhoogd worden	77	84	73	78
gelijk blijven	21	14	26	21
verlaagd worden	0	2	0	0
g.m./g.a.	2	0	1	1
totaal	100	100	100	100

Vraag 4: Moet de medeverantwoordelijkheidsheffing de komende jaren in stand gehouden worden of afgeschaft worden?

	klein %	midden %	groot %	totaal %
afschaffen	73	63	71	69
behouden	15	23	22	20
g.m./g.a.	12	14	7	11
totaal	100	100	100	100

Een ruime meerderheid van de geïnterviewden kiest voor verhoging van de melkprijs van binnen het quotum geleverde melk* (78%) en voor afschaffen van de medeverantwoordelijkheidsheffing (69%).

Er zijn enkele kleine verschillen in beantwoording van deze vragen door geïnterviewden op grote en kleine bedrijven. Die zijn echter niet groot genoeg om er konklusies aan te verbinden. Mannen en vrouwen geven dezelfde antwoorden.

Geïnterviewden op bedrijven waar men geen moeilijkheden verwacht, kiezen iets minder voor prijsverhoging (64%) en afschaffen van de medeverantwoordelijkheidsheffing (60%). Als iemand dus geen moeilijkheden verwacht door de superheffing, zal hij of zij iets minder snel kiezen voor verhoging van de uitbetalingsprijs van melk.

4 VERDELING VAN DE QUOTA

Een ruime meerderheid van de geïnterviewde boeren en boerinnen is van mening dat er iets gedaan moet worden om verschillen in toegewezen melkquotum te verkleinen. Men maakt een duidelijke keuze voor toedeling van extra quota aan kleine bedrijven en bedrijven met opvolgingsmoeilijkheden. Dit blijkt uit de antwoorden op de volgende vragen.

Vraag 5: Op dit moment zijn er grote verschillen in het aantal kilogrammen toegewezen melkquotum per Volwaardige Arbeidskracht. Vindt u dat dat zo gelaten moet worden of dat er iets aan gedaan moet worden om die verschillen te verkleinen?

	klein	midden	groot	totaal
	%	%	%	%
verkleinen	82	70	57	69
zo laten	7	19	29	19
g.m./g.a.	11	11	14	12
totaal	100	100	100	100

Zowel grote als kleine bedrijven vinden in meerderheid dat verschillen verkleind moeten worden. Kleine bedrijven zijn daarin duidelijker dan grote bedrijven. Op de grotere bedrijven is men iets minder geneigd te kiezen voor verkleinen van verschillen.

Deze vraag is ook door mannen en vrouwen verschillend beantwoord.

	mannen	vrouwen	totaal
	%	%	%
verkleinen	64	78	69
zo laten	24	11	19
g.m./g.a.	12	11	12
totaal	100	100	100

Vrouwen vinden duidelijk vaker dan mannen dat verschillen in toegewezen melkquotum per Volwaardige Arbeidskracht verkleind moeten worden.

Vraag 6 levert een duidelijk beeld op van de door de geïnterviewden gewenste verdeling van vrijkomende quota.

Vraag 6: Als er opnieuw quota verdeeld worden, welke bedrijven zouden er dan extra quota bij moeten krijgen?

	wel	niet	g.m./g.a.	totaal
	%	%	%	%
kleinere bedrijven die uit kunnen groeien tot een levensvatbaar bedrijf	90	6	4	100
grotere bedrijven die door verdere groei goedkoper kunnen produceren	8	89	3	100
bedrijven met een opvolger die zonder extra quota niet overgenomen kunnen worden	88	6	6	100

Hieruit blijkt dat de overgrote meerderheid van de geïnterviewden extra quota wil laten gaan naar kleine bedrijven en bedrijven met opvolgingsmoeilijkheden. Slechts 8% van de ge-

interviewden wil extra quota ook toedelen aan grote bedrijven die daardoor goedkoper kunnen produceren en zo hun concurrentiepositie kunnen versterken.

Bij nader onderzoek bleek dat ook boeren en boerinnen op grote bedrijven bereid zijn af te zien van extra quota, ten gunste van kollega's op kleine bedrijven. Van de geïnterviewden op grote bedrijven wilde 81% extra quota niet naar grote bedrijven laten gaan.

Uit de antwoorden op vraag 6 blijkt dat beduidend meer geïnterviewden de verschillen in toegewezen quotum willen verkleinen dan in vraag 5 die meer abstrakt gesteld was. Ook zijn in deze vraag geen belangrijke verschillen in beantwoording te zien tussen mannen en vrouwen of geïnterviewden op grote en kleine bedrijven.

Vraag 7: Het is mogelijk om verschillen in toegewezen quota per Volwaardige Arbeidskracht te verkleinen. Dat kan door extra quota alleen toe te wijzen aan bedrijven die minder dan een bepaald maximum aan quota per Volwaardige Arbeidskracht hebben. Vindt u dat er wel of niet zo'n maximum vastgesteld moet worden?

	klein	midden	groot	totaal
	%	%	%	%
wel	76	77	48	65
niet	18	10	34	22
g.m./g.a.	6	13	18	13
totaal	100	100	100	100

Een meerderheid kiest ervoor om een maximum vast te stellen zodat bedrijven die al veel quota per Volwaardige Arbeidskracht

hebben, niet meer in aanmerking komen voor extra quota. Deze bereidheid is duidelijk minder op grote bedrijven.

Ook jongeren kiezen minder voor een maximum. De oorzaak daarvan is dat jongeren vaker op een groot bedrijf zitten. Op een groot bedrijf kiest men minder vaak voor een maximum. Jongeren op bijvoorbeeld kleinere bedrijven kiezen net zo vaak voor een maximum als ouderen op kleine bedrijven. De werkelijke oorzaak van het verschil in beantwoording tussen jongeren en ouderen is daarom de bedrijfsgrootte.

Bij vraag 6 bleek dat 81% van de geïnterviewden op grote bedrijven tegen toedeling is van vrijkomende quota aan grote bedrijven. Bij vraag 7 kiest maar 48% van de grote bedrijven voor een maatregel die verhindert dat extra quota toegedeeld worden aan bedrijven met veel quota per Volwaardige Arbeidskracht.

Deze daling kan verklaard worden door de manier waarop vraag 7 gesteld is. Sommige geïnterviewden hebben uit de vraag misschien begrepen dat grote bedrijven die boven het maximum produceren, een deel van hun produktie in moeten leveren.

Een aantal geïnterviewden op grote bedrijven heeft om die reden waarschijnlijk niet voor vaststelling van een maximum gekozen waardoor grote bedrijven niet meer in aanmerking komen voor extra quota.

5 OVERDRACHT VAN DE QUOTA

Meer dan de helft van de geïnterviewden wil voorkomen dat vrijkomende melkquota via grondhandel of quota-handel vooral terecht komen bij de financieel sterkere bedrijven.

Vraag 8: Bij koop en verkoop van grond zijn de quota aan de grond gekoppeld. Daarom kunnen bedrijven met voldoende financiële middelen hun melkquotum vergroten door aankoop van grond. Bent u het er mee eens of oneens dat het melkquotum op deze manier vergroot kan worden?

	klein	midden	groot	totaal
	%	%	%	%
oneens	68	70	43	59
eens	23	29	47	34
g.m./g.a.	9	1	10	7
totaal	100	100	100	100

Een meerderheid van de geïnterviewden (59%) is het er niet mee eens dat vooral bedrijven met voldoende financiële middelen hun quotum kunnen vergroten door aankoop van grond. Op grote bedrijven zijn daartegen duidelijk minder bezwaren.

Van de jongeren tot 40 jaar was 47% het oneens met de huidige regeling, terwijl bij ouderen vanaf 55 jaar dat voor 71% het geval was. Dit verschil wordt, net als bij vraag 7 in het vorige hoofdstuk veroorzaakt door het feit dat jongeren vaker op grote bedrijven zitten.

Tenslotte hebben mannen en vrouwen deze vraag verschillend beantwoord.

	mannen	vrouwen	totaal
	%	%	%
oneens	64	50	59
eens	31	40	34
g.m./g.a.	5	10	7
totaal	100	100	100

Mannen zijn het meer oneens (64%) met de huidige regeling dan vrouwen (50%).

Vraag 9: Moet de koppeling tussen grond en quota wel of niet gehandhaafd worden?

	klein	midden	groot	totaal
	%	%	%	%
niet	39	47	50	46
wel	38	39	35	37
g.m./g.a.	23	14	15	17
totaal	100	100	100	100

Niet handhaven van de koppeling tussen grond en quota vindt meer ondersteuning dan handhaven daarvan. Relatief veel geïnterviewden hebben hierover echter geen mening, vooral op kleine bedrijven. Tijdens het enqueteren bleek dat dat komt omdat men vaak niet weet hoe de overdracht van quota anders geregeld kan worden. In de volgende vraag wordt daar duidelijker naar gevraagd.

Vraag 10: De komende jaren wordt de koppeling tussen grond en quota misschien losgelaten. Op welke manier moet de verdeling van vrijkomende quota dan plaatsvinden? Wilt u kiezen uit één van de volgende twee mogelijkheden.

De eerste mogelijkheid: Overdracht via handel zodat de meest biedende een aangeboden quotum kan kopen.

De tweede mogelijkheid: Verdeling via een soort 'melkbank' waar diegenen die menen een extra quotum nodig te hebben dat aan kunnen vragen.

	klein %	midden %	groot %	totaal %
melkbank	79	86	72	79
handel	12	6	23	14
g.m./g.a.	9	8	5	7
totaal	100	100	100	100

Het blijkt dat een overgrote meerderheid van de geïnterviewden kiest voor verdeling van de quota via een melkbank. Dat geldt ook voor de grote bedrijven. Bij nader onderzoek bleek dat alleen bedrijven met meer dan 100 standplaatsen op iets grotere schaal voor verhandelbare quota kiezen (34%). Een veel gehoorde motivatie voor de keuze voor verdeling van de quota via een melkbank, was dat verhandelbare quota vooral door de grootste bedrijven opgekocht zullen worden.

Van degenen die eerder voor afschaffen van de superheffing kozen, kiest hier toch 76% voor de melkbank en niet voor verhandelbare quota. Ook leidt een eerdere keuze voor 'zo laten van verschillen' en instemming met de mogelijkheid het melk-

quotum te vergroten door aankoop van grond, niet tot groter enthousiasme voor verhandelbare quota. De negatieve gevolgen die men van verhandelbare quota verwacht, leggen blijkbaar groot gewicht in de schaal. Geïnterviewden op bedrijven met meer dan 100 standplaatsen zien misschien minder negatieve gevolgen voor zichzelf als de quota verhandelbaar zijn. Zij zijn de enige groep die daar op iets grotere schaal voor kiest.

6 BELANGENBEHARTIGING

Een minderheid van de geïnterviewde boeren en boerinnen is tevreden over de belangenbehartiging van de standsorganisaties. Dat blijkt uit de antwoorden op vraag 11.

Vraag 11: Vindt u dat de standsorganisaties sinds invoering van de superheffing voldoende gedaan hebben, meer hadden kunnen doen of onvoldoende gedaan hebben voor de belangen van de nederlandse melkveehouders?

	klein %	midden %	groot %	totaal %
voldoende gedaan	32	31	38	34
meer kunnen doen	32	36	41	37
onvoldoende gedaan	13	29	16	19
g.m./g.a.	23	4	5	10
totaal	100	100	100	100

Het valt op dat geïnterviewden in de middengroep het sterkst vinden dat de standsorganisaties meer hadden kunnen doen of onvoldoende gedaan hebben (65%). Op de kleine bedrijven is dat slechts 45%; de geïnterviewden op die bedrijven hebben relatief vaak geen mening of geen antwoord.

Op 79% van de bedrijven is men lid van een standsorganisatie. Vooral kleine bedrijven zijn minder vaak lid (67%). Bij nader onderzoek bleken vooral niet-leden in vraag 11 geen mening te hebben over de standsorganisaties. Niet-leden zullen zich waarschijnlijk minder snel geroepen voelen om een oordeel te vellen.

Verder bleek dat 74% van de leden kiest voor behoud van de

superheffing mét een goede melkprijs, tegen slechts 57% van de niet-leden.

In vraag 11 is nogal wat onvrede over de belangenbehartiging van de standsorganisaties gekonstateerd. In deze enquête is niet direkt gevraagd naar de redenen van die onvrede. Toch dringt zich een reden voor die onvrede op als we kijken naar het totale beeld dat deze enquête opgeleverd heeft. Er tekent zich een duidelijke meerderheid af voor:

- behoud van de superheffing mét een goede melkprijs
- afschaffen van de medeverantwoordelijkheidsheffing
- extra quota naar kleine bedrijven en bedrijven met opvolgingsmoeilijkheden
- voorkomen dat vrijkomende quota via één of andere vorm van handel vooral door financieel krachtige bedrijven opgekocht worden.

Op al deze punten hebben de standsorganisaties over het algemeen een tegenovergestelde mening of geen mening. Er kan daarom gesteld worden dat de standsorganisaties niet de mening van de meerderheid van hun achterban vertegenwoordigen. Misschien ligt daar de oorzaak van een deel van de gekonstateerde onvrede.

7 MENINGEN OVER DE SUPERHEFFING

Aan het eind van de enquête is een open vraag gesteld. In de antwoorden komt verreweg het meest naar voren dat kleine bedrijven door de superheffing onevenredig zwaar getroffen worden. De vraag luidde als volgt.

Vraag 12: Welke korte mening of stelling over de superheffing zou u persoonlijk het liefst naar voren brengen?

De reacties op deze vraag zijn achteraf in categorieën ingedeeld en geteld. Als in een reactie twee meningen voorkwamen, zijn deze apart geteld. Als een bepaalde mening vaak naar voren gebracht is door de geïnterviewde boeren en boerinnen, kan aangenomen worden dat daar veel belang aan gehecht wordt.

De mening dat kleine bedrijven door de superheffing onevenredig getroffen worden is ongeveer 100 keer genoteerd. Grote, midden- en kleine bedrijven brengen gemiddeld even vaak deze mening naar voren.

Een groot bedrijf: "Het is erg dat kleine bedrijven bijna geen kans meer hebben om te bestaan."

Een klein bedrijf: "Het is oneerlijk dat kleine bedrijven zo gepakt worden en geen kansen meer hebben. Bedrijven die de overschotten produceren, moeten de superheffing betalen."

Een groot bedrijf: "Bedrijven onder de 100.000 liter zouden vrijgesteld moeten worden van de superheffing."

Er zijn ongeveer 60 keer meningen naar voren gebracht waarin de superheffing wordt aangeduid als een noodzakelijke, onvermijdelijke of juiste maatregel. Vooral grotere bedrijven

brengen die mening naar voren.

Een groot bedrijf: "Beroerd dat ie er is, maar het is de enige mogelijkheid om de hoeveelheid melk in de hand te houden."

Een middenbedrijf: "De superheffing had veel eerder ingevoerd moeten worden, dan hadden de quota goed en eerlijk verdeeld kunnen worden."

De twee belangrijkste groepen van reacties zijn genoemd. De hieronder weergegeven meningen kwamen veel minder vaak naar voren.

De opmerking dat de superheffing weg moet of voorkomen had kunnen worden, is ongeveer 20 keer genoteerd.

Een klein bedrijf: "De superheffing was niet nodig geweest als de overheid grote bedrijven niet had gestimuleerd met WIR-premies."

Een groot bedrijf: "De superheffing is niet nodig, we moeten meer exporteren naar de Derde Wereld."

De mening dat de melkprijs verhoogd moet worden, is ongeveer 10 keer uitgesproken, evenals de mening dat beginnende jongeren, starters, extra quota moeten krijgen.

8 VERANTWOORDING

In samenwerking met de Werkgroep Beter Zuivelbeleid is een vragenlijst met hoofdzakelijk vaste antwoordcategorieën opgesteld.

Per bedrijfsgroottekategorie is van tevoren vastgesteld op welke bedrijven de man en op welke bedrijven de vrouw geënquêteerd moest worden. De verdeelsleutel was 50%/50%. Uiteindelijk zijn er toch meer mannen geënquêteerd omdat sommige vrouwen vonden dat ze niet voldoende van de superheffing op de hoogte waren.

Uit het LEI bestand van de metelling 1984 is een systematische steekproef getrokken van 1 op de 200 bedrijven met melkvee in heel Nederland. De steekproef is getrapt in vier categorieën en proportioneel genomen.

kategorie 1 - 60% en meer sbe in melkveehouderij, 10-110 sbe

kategorie 2 - 60% en meer sbe in melkveehouderij, 110-190 sbe

kategorie 3 - 60% en meer sbe in melkveehouderij, 190- > sbe

kategorie 4 - alle andere bedrijven met melkvee

Omdat de steekproef systematisch over het hele LEI bestand is genomen, is ze een goede afspiegeling van het aantal bedrijven per categorie in elke provincie.

Uiteindelijk zaten er 362 bedrijven in de steekproef in plaats van de verwachte 300, omdat ook de nevenbedrijven zonder melkvee meegenomen waren. Tijdens het enqueteren zijn deze bedrijven er weer uit geselecteerd (79 in totaal). Dit had geen invloed op de representativiteit van de steekproef.

Het uiteindelijke aantal van 222 geslaagde enquetes is als

volgt tot stand gekomen:

geen telefoon	: 13
onbereikbaar	: 8
medewerking geweigerd	: <u>40</u> +
totale non-respons	: 61
geen melkvee	: <u>79</u> +
	140

Het aantal geslaagde interviews is dus $362 - 140 = 222$.

De non-respons is redelijk verdeeld over de vier categorieën zodat daardoor weinig vertekening kan optreden. Verder is de non-respons niet groot genoeg om op andere wijze belangrijke vertekeningen te kunnen veroorzaken.

De samenstelling van bedrijven waar een interview afgenomen is, is als volgt.

	kat.1	kat.2	kat.3	kat.4	totaal
	%	%	%	%	%
bedrijven in steekproef	20	26	41	13	100
bedrijven in werkelijkheid*	30	25	36	9	100

*Bron: CBS, metelling 1984.

De kleine bedrijven (categorie 1) zijn in de steekproef uiteindelijk iets ondervertegenwoordigd in vergelijking met het landelijke percentage. De grote bedrijven (categorie 3) zijn iets oververtegenwoordigd. Daardoor is in de enquête-uitslagen de mening van de kleine bedrijven iets ondervertegenwoordigd. Gezien de voorgaande opmerkingen is de veronderstelling gerechtvaardigd dat de meningen die in deze enquête naar voren zijn gekomen een representatief beeld geven van de meningen van boeren en boerinnen op bedrijven met melkvee in heel Nederland.

9 DE SUPERHEFFING OPNIEUW BEKEKEN

Op driekwart van de bedrijven verwacht men op de een of andere manier in de problemen te komen door de superheffing. De meeste moeilijkheden worden verwacht met het gezinsinkomen op de kleine en middenbedrijven. De inkomensproblemen kunnen voor een deel opgelost worden door de opbrengstprijis van melk te verhogen.

In principe bestaat de mogelijkheid om na vijf jaar de superheffing weer ongedaan te maken. Om het zuivelbeleid dan nog betaalbaar te maken zal de garantieprijs flink verlaagd moeten worden. Dit beleidsalternatief, een 'marktgericht' beleid genoemd, behoort nog steeds tot de mogelijkheden.

Voor deze mogelijkheid wordt door de geïnterviewden niet gekozen. De voorkeur wordt gegeven aan een superheffing mét een goede melkprijs. Deze uitkomst is opvallend omdat tot kort voor de invoering van de superheffing weinig aanhang leek te bestaan voor deze opstelling. Melkveehouders en boerinnen spreken zich duidelijk uit voor een goede melkprijs boven de vrijheid van produceren.

De landbouworganisaties houden de mogelijkheid voor een 'marktgericht' beleid nadrukkelijk open. Dit standpunt lijkt nu aan herziening toe. De grote waarde die gehecht wordt aan een goede melkprijs blijkt uit de overtuigende keuze voor een melkprijsverhoging en de afschaffing van de medeverantwoordelijkheidsheffing. Pleidooien om de melkprijs niet te verhogen, om zodoende de mogelijkheid open te houden de superheffing weer af te schaffen, vinden bij boeren en boerinnen geen gehoor. Dit ligt ook voor de hand, omdat een groot deel van de bedrijven een inkomensdaling verwacht.

Met een gerichte uitvoering van de superheffing is een structuurbeleid te voeren. Groepen bedrijven kunnen extra geholpen worden, ongewenste ontwikkelingen kunnen tegengegaan worden. Het gaat hierbij om de vraag of er groeikansen gegeven moeten worden aan de kleine bedrijven of juist aan de grote efficiënte bedrijven. Hierbij moet een keuze gemaakt worden welke bedrijven wél en welke géén extra quota moeten worden toebedeeld. Bij de huidige regeling worden vooral de grotere bedrijven die onlangs geïnvesteerd hebben, geholpen met extra quota. Hierdoor worden de verschillen tussen grote en kleine bedrijven nog meer vergroot.

In grote meerderheid is men er van overtuigd dat deze ontwikkeling ongewenst is. De bestaande verschillen moeten worden verkleind. Dit zal moeten gebeuren, volgens de geïnterviewden, door kleine bedrijven en bedrijven met opvolgingsmoeilijkheden extra quota toe te delen. Slechts bijzonder weinig geïnterviewden vinden dat de grotere efficiënte bedrijven verder moeten kunnen groeien.

Een tweede mogelijkheid om een structuurbeleid te voeren is om de toewijzing van quota aan een maximum aantal liters per arbeidskracht te koppelen. Een ruime meerderheid van de geïnterviewden is hier voor.

Er is een meerderheid te vinden om door het gericht verdelen van quota een structuurbeleid te voeren ten gunste van de kleine bedrijven en bedrijven met opvolgingsproblemen.

Om een quotasysteem op langere termijn te laten funktionieren, zal er een mogelijkheid moeten zijn om quota van het ene bedrijf over te laten gaan naar een ander bedrijf. De huidige regelingen maken dat alleen mogelijk als er grond wordt verkocht of verpacht waar een quotum op rust; de koppe-

ling tussen grond en quota. Alleen de bedrijven die de prijs voor de grond plus het quotum kunnen betalen, komen hiervoor in aanmerking. Op een meerderheid van de bedrijven is men het daarmee oneens. Als de koppeling tussen grond en quota opgeheven wordt, zijn er twee mogelijkheden om de quota te verdeelen: verhandelbaar stellen, zodat de meest biedende quota kan kopen of de verdeling laten uitvoeren door een 'melkbank' waar gegadigden een extra quotum kunnen aanvragen.

Ondanks de onduidelijkheid over de preciese uitvoering van een melkbank, kiest een overgrote meerderheid voor deze mogelijkheid. De voornaamste reden voor deze keus is dat men wil voorkomen dat de quota via grondhandel of quotahandel terecht komen bij de financieel sterkere bedrijven. Deze keus is opmerkelijk omdat in de landbouworganisaties een erg sterke roep is om de quota vrij verhandelbaar te maken. Dit zou verstarring in de melkveehouderij kunnen voorkomen. Voor deze opstelling is op het ogenblik geen meerderheid te vinden.

Slechts eenderde van de ondervraagden is van mening dat de standsorganisaties voldoende hebben gedaan voor hun leden. Ruim de helft vindt dat zij meer hadden kunnen doen of zelfs onvoldoende hebben gedaan voor de melkveehouders. Deze afwijkende houding is te verklaren uit de opstelling van de landbouworganisaties en de uitkomst van deze representatieve enquête. De landbouworganisaties hebben zich nooit voor een produktiebeheersing getoond. Vanuit die achtergrond is een zeer afwachtende houding aangenomen tegenover de superheffing en is de verantwoordelijkheid bij de minister van landbouw gelegd.

Nu wordt geprobeerd de superheffing zo globaal mogelijk in te vullen. Geen gericht beleid voor kleine bedrijven en bedrijfs-

opvolgers. Quota los van de grond en vrij verhandelbaar.

Sommige organisaties gaan er nog steeds van uit dat de superheffing tijdelijk is en stellen daarom voor de melkprijs niet te verhogen.

Deze opstelling komt niet overeen met de uitkomsten van deze enquête. Het lijkt er daarom sterk op dat de landbouworganisaties niet de mening van de meerderheid van de achterban vertegenwoordigen.